

EDITORIÁL

Aktuálne číslo časopisu *Musicologica Slovaca* má monotematické zameranie. Rubrika „Štúdie“ ponúkla priestor témam, ktoré sú súčasťou hudobnohistorického výskumu stredovekých prameňov. V oblasti výskumu stredovekej hudobnej kultúry je v poslednom období celosvetovo badať zvýšený záujem o podrobné a komplexné spracovanie a hodnotenie primárnych prameňov (Portugalsko, Maďarsko, Nemecko, Taliansko, Francúzsko, Kanada, Nórsko – úspešné projekty COST, ERC, DACT). Výskum zachovaných rukopisov v úplnej alebo fragmentárnej podobe je oblasťou osobitného záujmu so silnými medzinárodnými presahmi. V mnohých prácach sa čoraz častejšie objavuje aj téma recyklácie pergamenových rukopisov. Fragменты vzácnych rukopisov sa dnes nachádzajú v zbierkach viacerých múzeí, archívov a knižníc. Takto zachované hudobné materiály tvoria významnú pramennú bázu pre rôzne vedné odbory (liturgika, kodiológia, paleografia, muzikológia, dejiny umenia). Úvodný interdisciplinárny príspevok Josa Bernaera ponúka pohľad na analýzu stredovekého kalendára kartuziánskeho rádu. Autor prezentuje detailný komparatívny výskum kalendárov rôznych mníšskych rádov a diecéz stredovýchodnej Európy s cieľom určiť typické črty kartuziánskej tradície. Okrem toho prezentuje systém kalendárov v ôsmich rukopisoch kartuziánskych kláštorov z Moravy a stredovekého Uhorska (Lövöld, Letanovce, Brno a Olomouc), s cieľom určiť ich pôvod a bližšie datovanie. Štúdiá aktuálne dopĺňa stav bádania stredovekých hudobných prameňov kartuziánov z územia Slovenska a z Moravy.

Päť ďalších štúdií bolo prednesených na medzinárodnej vedeckej konferencii „Local Elements – Transregional Connections: Medieval and Early Modern Age Culture and Education in Central Europe“, ktorú usporiadal Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i. v spolupráci s Katolíckou univerzitou v Ružomberku, so Štátnym archívom v Bratislave a s Múzeom mesta Bratislavy v dňoch 11. – 13. marca 2024. Konferencia bola venovaná pamiatke českej muzikologičky doc. PhDr. Lenke Hlávkovej, PhD. z Ústavu hudobnej vedy Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe, ktorá bola taktiež pozvaná na konferenciu, ale tragicky zahynula koncom roka 2023. Počas trojdňovej interdisciplinárnej konferencie zazneli výskumné témy z oblasti muzikológie, histórie, liturgiky, paleografie a dejín výtvarného umenia z deviatich európskych krajín (Slovensko, Česká republika, Poľsko, Maďarsko, Nemecko, Taliansko, Rumunsko, Slovinsko, Francúzsko) a z Kanady. V sekcii muzikologických príspevkov, ktoré prezentovali výskum recyklovaných hudobných materiálov z obdobia stredoveku, priblížili Zsuzsa Czagány a Gabriella Gilányi nové nálezy, ktoré súvisia s pramennou základňou z územia Slovenska. Štúdiá Gabrielly Gilányi sa zaoberá drobným rozstrihaným hudobným zlomkom zo Slovenského národného archívu, ktorý bol publikovaný v rámci kataló-

gu stredovekých notovaných zlomkov tejto inštitúcie v roku 2014. Identifikuje jeho pôvod, a dokonca i konkrétne miesto vystrihnutia (Ostrihomský antifonár Ms. I. 3c, Metropolitná arcibiskupská knižnica v Ostrihome). Príspevok je výborným príkladom detailnej interdisciplinárnej analýzy recyklovaného materiálu, ktorý môže priniesť významné informácie. Aj tzv. sekundárny prameň môže predstavovať jeden zo zaujímavých pilierov rekonštrukcie hudobného kultúrneho dedičstva.

Podobný obsah prezentuje aj štúdia Zsuzsy Czagány, ktorá sa zaoberá zaujímavým fragmentom stredovekého graduálu zo 14. storočia, ktorý sa zachoval v Maďarskom národnom archíve v Budapešti (fond *Urbaria et Conscriptioes*). Takmer úplné bifólium omšovej knihy tvorilo vonkajšiu väzbu urbára hradu Čabrad. Štúdia analyzuje nielen hudobný obsah fragmentu, ale aj jeho širší kultúrno-historický kontext, poukazujúc na praktiky recyklácie rozstrihaných nepoužívaných kódexov rôzneho obsahu a pôvodu v administratívnej praxi rôznych uhorských inštitúcií v 16. storočí. Keďže graduál dokumentuje ostrihomský notačný systém, ktorý dokladá dôležitú skriptorskú tradíciu hlavného liturgického centra stredovekého Uhorska, teda Ostrihomu, môžeme označiť jeho znovuobjavenie a spracovanie za mimoriadne dôležité.

Stredoveké spevy sviatku Navštívenia Panny Márie, konkrétne prenos melódií vo forme kontrafaktov liturgických spevov tohto sviatku, si vo svojej štúdii všimla Rhianydd Hallas. Jej príspevok sa zaoberá variantmi oficiá *Accedunt laudes virginis*, ktoré sa zachovalo v dvoch moravských rukopisoch z neskorého stredoveku (CZ-Bsa R 626 z Benediktínskeho opátstva Rajhrad, CZ-OLu M IV 6 zo Štátnej vedeckej knižnice Olomouc).

Dve ďalšie štúdie sa zaoberajú analýzou liturgie vybraných rukopisov z obdobia stredoveku. Predmetom príspevku Gionatu Brusu je kódex *Vesperale Mus. 40616* (Staatsbibliothek Berlin), ktorý odráža stredoveké liturgické zvyklosti ambroziánskeho mníšskeho rítu. Analýzou liturgických a muzikologických prvkov sa tento článok snaží vniesť svetlo do obsahu rukopisu, ktorý bol do značnej miery prehliadaný, avšak zaslúži si významné miesto v bohatej histórii dejín ambroziánskej liturgie.

Štúdia Miklósa Istvána Földváryho sa zaoberá najstaršími kódexmi ostrihomskej liturgie, konkrétne Hartvikovou agendou (MR 165, Univerzitná knižnica Záhreb) v komparatívnom kontexte s materiálmi Českého kráľovstva (Tobiášova agenda P 3, Metropolitná knižnica Praha, pražská liturgia). Na príklade vybraných spevov (hymny) autor poukazuje na zaujímavé a konkrétne paralely a špecifiká jednotlivých liturgických tradícií a vyhodnocuje vybraný hudobný repertoár v priestore Českého kráľovstva (pražská liturgická tradícia) a stredovekého Uhorska (ostrihomská liturgia: územia dnešného Slovenska, Maďarska, Rumunska, Chorvátska).

Eva Veselovská

EDITORIAL

The current issue of *Musicologica Slovaca* focuses on a single theme. The 'Studies' section gives scope to topics that are part of music-historical research on medieval sources. In the field of research on medieval musical culture, scholarly interest in the detailed and comprehensive processing and evaluation of primary sources has grown significantly across the globe (Portugal, Hungary, Germany, Italy, France, Canada, Norway – successful COST, ERC, DACT projects). Research into preserved manuscripts, both complete and fragmentary ones, is a specific area of interest with strong international overlaps. The theme of recycled parchment manuscripts is also increasingly appearing in many works. Fragments of precious manuscripts are found in the collections of numerous museums, archives, and libraries. Musical materials preserved in such fragmentary form constitute an important source base for a number of scientific disciplines (liturgics, codicology, palaeography, musicology, art history).

The opening, interdisciplinary paper by Jos Bernaer offers an analytical perspective on a medieval Carthusian calendar. The author presents his detailed comparative study of the calendars of various monastic orders and dioceses across East-Central Europe, aiming to identify the typical features of the Carthusian tradition. He examines the calendar system in eight manuscripts from charterhouses in Moravia and medieval Hungary (Lövöld, Letanovce, Brno, and Olomouc) to determine their provenance and establish more precise datings. His study updates the current state of research on the medieval musical sources of the Carthusians from the territories of Slovakia and Moravia.

Five additional studies in this issue were presented at the international scholarly conference 'Local Elements – Transregional Connections: Medieval and Early Modern Age Culture and Education in Central Europe', organised by the Institute of Musicology of the Slovak Academy of Sciences in cooperation with the Catholic University in Ružomberok, the State Archives in Bratislava, and the Bratislava City Museum (held on 11–13 March 2024). The conference was dedicated to the memory of the Czech musicologist doc. PhDr. Lenka Hlávková, PhD. from the Institute of Musicology at the Faculty of Arts of Charles University in Prague, who was invited to participate but passed away tragically in late 2023.

The three-day interdisciplinary conference featured research topics in musicology, history, liturgics, palaeography, and art history from nine European countries (Slovakia, Czech Republic, Poland, Hungary, Germany, Italy, Romania, Slovenia, France) and Canada. In the musicological section, focused on recycled musical materials from the medieval period, Zsuzsa Czagány and Gabriella Gilányi presented new findings related

to the source base from the territory of Slovakia. Gilányi's study explores a small, cut-up musical fragment, which is held at the Slovak National Archives and was published in their 2014 catalogue of medieval notated fragments. She identifies its origin and even the specific location it was cut from, namely Esztergom Antiphoner Ms. I. 3c in the Cathedral Library of Esztergom. Her paper exemplifies the potential of an in-depth interdisciplinary analysis of recycled materials to yield valuable information. Even so-called secondary sources can become crucial pillars for the reconstruction of musical cultural heritage.

Zsuzsa Czagány's paper, which examines a remarkable fourteenth-century fragment of a medieval gradual preserved in the National Archives of Hungary (*Urbaria et Conscriptioes collection*), has a similar focus. This almost complete bifolium of a missal formed the outer cover of the *urbarium* of Čabrad Castle. The study analyses the musical content of the fragment as well as its broader cultural-historical context, highlighting the practice of recycling disused codices of varied content and origin in the administrative routines of various Hungarian institutions in the sixteenth century. Since the gradual documents the Esztergom notation system, a vital scribal tradition from the main liturgical centre of medieval Hungary, its rediscovery and analysis are especially significant.

Medieval chants for the Feast of the Visitation of the Virgin Mary, specifically the transmission of the liturgical chants of this feast in the form of contrafacta, are discussed by Rhianydd Hallas. Her paper examines variants of the office *Accedunt laudes virginis* preserved in two late medieval Moravian manuscripts, CZ-Bsa R 626 in the Benedictine Abbey in Rajhrad and CZ-OLu M IV 6 in the State Scientific Library in Olomouc.

The two subsequent studies analyse the liturgy in selected medieval manuscripts. Gionata Brusa deals with *Vesperale Mus. 40616* (Staatsbibliothek Berlin), which reflects the medieval liturgical practices of the Ambrosian monastic rite. Through both liturgical and musicological analysis, he sheds light on the contents of this largely overlooked manuscript, which deserves a prominent place in the rich history of Ambrosian liturgy.

Miklós István Földváry focuses on the oldest codices of the Esztergom liturgy, specifically Hartvik's agenda (MR 165, University Library in Zagreb), in a comparative context with materials from the Kingdom of Bohemia (Tobias's agenda P 3, Metropolitan Library of the Cathedral of Saint Vitus, Prague liturgy). By examining selected chants (hymns), the author points out the specificities of individual liturgical traditions and their noteworthy parallels, and evaluates selected musical repertoire within the context of the Kingdom of Bohemia (Prague liturgy) and medieval Hungary (Esztergom liturgy: territories of present-day Slovakia, Hungary, Romania, and Croatia).